

Ćwiczenie 42

Mostek Wheatstone'a

1 Przebieg doświadczenia

1.1 Przyrządy pomiarowe

- Opornica dekadowa o zakresie 0 – 10k Ω ,
- Galwanometr.

1.2 Wyniki pomiarów

W tabeli zestawiono zmierzone wartości R_d , wyliczone z nich R_x , oraz uśrednione $\bar{R}_x$ i niepewności pomiaru $u(R_x)$. Indeks α dotyczy pomiarów z suwakiem w $\frac{1}{3}$ listwy, β – w $\frac{1}{2}$ (wtedy $R_d = R_x$), γ – w $\frac{2}{3}$. Wszystkie wartości podane w Ω . Zaparafowana oryginalna tabela pomiarów – załączona.

R_x	$R_{d,\alpha}$	$R_{x,\alpha}$	$R_{x,\beta}$	$R_{d,\gamma}$	$R_{x,\gamma}$	$\bar{R}_x$	$u(R_x)$
R_1	105,7	52,85	53,2	26,6	53,2	53,08	0,12
R_2	186,9	93,45	94,0	47,0	94,0	93,82	0,18
R_3	885,5	442,75	442,7	221,4	442,8	442,75	0,03
R_4	2296,4	1148,2	1158,2	582,1	1164,2	1156,87	4,67
R_5	5929,3	2963,65	2964,2	1482,1	2964,2	2964,35	0,15
R_I	6374,5	3187,25	2997,2	1528,6	3057,2	3080,55	56,09
R_{II}	5998,8	2999,4	3099,2	1544,6	3089,2	3026,6	31,73

Tabela 1: Tabela pomiarów i wyników

1.3 Wyniki doświadczenia

Wyniki zamieszczono w powyższej tabeli. Wyliczone algebraicznie wartości oporów zastępczych $R_I = 3011,74\Omega$, $R_{II} = 3108,92\Omega$.

2 Opis doświadczenia

2.1 Opis teoretyczny

Mostek Wheatstone'a jest jednym z klasycznych przyrządów do dokładnego pomiaru nieznanego oporu elektrycznego. Przypuśćmy, że mamy nieznaną opór R_x , znane opory R_1, R_2

oraz regulowany opór R_d . Zestawiamy następujący obwód: do szeregowego połączenia oporów R_x, R_d przyłączamy równolegle połączenie szeregowe R_a, R_b . Węzły pomiędzy ww. parami oporów łączymy galwanometrem. Po przyłożeniu do układu różnicy potencjałów możemy wyregulować R_d tak, by galwanometr wskazywał 0, tj. brak różnicy potencjałów (i przepływu prądu) między odpowiednimi węzłami. Wtedy z praw Ohma i Kirchhoffa możemy wywnioskować następujące zależności:

$$I_a R_a = I_x R_x, \quad (1)$$

$$I_b R_b = I_d R_d, \quad (2)$$

czyli równość spadków napięć na odpowiednich oporach, oraz równość odpowiednich prądów, czyli

$$I_a = I_b, \quad (3)$$

$$I_x = I_d. \quad (4)$$

Stąd można wyprowadzić wyrażenie na R_x :

$$R_x = \frac{I_a}{I_x} R_a = \frac{I_b}{I_d} R_a = R_d \frac{R_a}{R_b}. \quad (5)$$

W praktyce przyłącza się szeregowo do galwanometru regulowany opór zabezpieczający, zapobiegający spaleniu przyrządu przed wyregulowaniem R_d .

Opór zastępczy oporników połączonych szeregowo jest sumą oporów cząstkowych, połączonych równolegle – jest odwrotnością sumy ich odwrotności.

2.2 Opis układu doświadczalnego

Układ doświadczalny stanowi mostek Wheatstone'a z oporem zabezpieczającym, w którym funkcję oporów R_a, R_b pełni drut oporowy długości 1m z suwakiem rozdzielającym go na odcinki długości l_1, l_2 . Wobec stałego przekroju i oporności właściwej drutu, nasz ostatni wzór przekształcić możemy do postaci

$$R_x = R_d \frac{l_1}{l_2}. \quad (6)$$

Jako nieznaną opór R_x podłączano oporniki $R_1, \dots, R_5$, a także ich kombinacje (połączenie równoległe R_1, R_3 z szeregowo dołączonym R_5 – w tabeli oznaczone jako R_I , połączenie równoległe R_1, R_4 z szeregowo dołączonymi R_2, R_5 – jako R_{II}). Dla każdego z ww. oporów wykonano trzy pomiary (dla suwaka w $\frac{1}{3}, \frac{1}{2}, \frac{2}{3}$ długości drutu) polegające na zwiększeniu oporu zabezpieczającego do „nieskończoności”, przyłożeniu napięcia (6V) i wyregulowaniu opornicy dekadowej przy stopniowym zmniejszaniu oporu zabezpieczającego do 0.

3 Obliczenia

3.1 Opracowanie wyników

Ze wzoru (6) wynika, że wartości R_d dla suwaka w $\frac{1}{3}$ listwy należy podzielić przez 2, dla $\frac{1}{2}$ – pozostawić niezmienione, $\frac{2}{3}$ – pomnożyć przez 2, aby otrzymać wartości R_x . W tabeli 1 zestawiono wartości R_x i ich wartości uśrednione.

Dla porównania z wartościami zmierzonymi, możemy wyliczyć algebraicznie wartości oporów zastępczych R_I, R_{II} :

$$R_I = \frac{R_1 R_3}{R_1 + R_3} + R_5 = 3011,74\Omega, \quad (7)$$

$$R_{II} = \frac{R_1 R_4}{R_1 + R_4} + R_2 + R_5 = 3108,92\Omega. \quad (8)$$

3.2 Rachunek błędów

Wartości niepewności poszczególnych oporów wyliczone metodą typu A zestawiono w tabeli 1.

4 Wnioski

Zasada pomiarowa sprawdziła się w praktyce, na co wskazują bardzo małe niepewności standardowe pomiaru R_1, R_2, R_3, R_5 i nieco większa R_4 . Gorzej wypadły pomiary oporów złożonych R_I, R_{II} , na co wpływ mogły mieć różne efekty występujące na stykach między oporami. Tym niemniej, wartości zmierzone są bliskie wartościom obliczonym.